దాగని సత్యం

ఆవేళ నారాయణరావు చాలా చికాకుగా యింటికొచ్చాడు.

రాత్రి భోంచేసి సావకాశంగా పక్కగది వరండామీద వాలుకుర్చీ వేసుకొని తోట ఆవరణ వంక చూస్తో కూచున్నాడు. సుశీల పావంచాల మీద కూచుని పాన్దాను పక్కన పెట్టుకుని తమలపాకులు ఈనెలు తీస్తోంది. మసకవెన్నెట్లో చుట్టూ కదులుతున్న పత్తి, మందార చెట్ల నీడలు కొత్తగా వెల్లవేసిన గోడమీద రకరకాల చలనచిత్రాలనూ కల్పిస్తున్నాయి. అంతవరకూ ఆమె ఎవరితో మాట్లాడుతోందో కనుక్కుంటే పాపన్న శాస్త్రిగారి అమ్మాయితోనని చెప్పింది.

"అంటే పెళ్లి గావాలిసిన పిల్ల ఈమేనా?"

"అవునవును."

"సంబంధ మేదయినా స్థిరపడినట్టా?"

"ఓ పట్టాన్ని కుదురుతుందీ? బ్రహ్మ సమాజం పుచ్చుకొన్న బ్రాహ్మణ వరుడు కావాలిట; మంచి హెూదాగల వుద్యోగంలో వుండాలట!!

"బికారి! వీడు నన్ను ఎద్దేవా చెయ్యొచ్చాడు-మళ్లీ కులవివక్షతలు కూడవని గుండెలు గవుక్కొంటో లెక్చర్లిమ్మనమంటే గంటల తరబడి ఇస్తాడు. వుదయం వాడికీ నాకూ పెద్ద ఘర్షణ జరిగిందిలే"

"దేనికీ?"

"మన పెళ్లిని గురించి – వీడితోటి వొకటా? వితంతు వివాహాలు శాస్త్రీయమైనవి అని నమ్మినా, నేను మాత్రం కన్యా వితంతువు కావాలనీ భర్తతో కాపరంచేసిన స్త్రీని వివాహం కాననీ ఏరి కోరి వెతికి నిన్ను పెళ్ళిచేసుకున్నానట. అంచాత నేనునికరమైన బ్రహ్మోని కానట. వీడు మహా...

"సరిపోయింది దొంగలుపడ్డ ఆరునెలలకి కుక్క మొరిగిందట – ఏనాటి పెళ్లి? మూడేళ్ల

క్రితం జరిగిందానికి ఇప్పుడు తర్జన భర్జన లెందుకూ? అయినా పాపన్నశాస్త్రికి పనా పాటా? అసలే యతిమత మాయనది. డీ అంటే డీ అంటో కూచుంటాడాయన. మీ శరణాలయమేమిటో, మీ వ్యవహారాలేమిటో చక్కబెట్టుకుంటో మీ మానాన్న మీరుండక మాట్లాడితే ఆయనతో మీకెందుకు రగడ చెప్పండి?"

చుట్టూ తిరిగి మళ్లీ తన మీదకే వచ్చింది... అదీ నిజమే... దుష్టుడికి దూరంగా వుండ మన్నారు... సరిపెట్టుకుని చక్కా వూరుకొన్నాడు నారాయణరావు.

నారాయణరావు తండ్రి తాతలంతా బ్రహ్మసమాజ మతస్తులు. అంచేత తనూ బ్రహ్మోనని అనిపించుకుంటున్నాడు. కాని అతనిలో వున్న పితృదేవతల రక్తమింకా సంస్కరణోద్దేశాల వంక పూర్తిగా మొగ్గు చూపకుండా వొచ్చింది. పాత అంతా చెత్త కింద కొట్టెయ్యనూ లేదు. కొత్త అంటే వ్యామోహం తగ్గించుకోనూ లేదు. పోనీ పాత కొత్తలలో వుండే మంచిని విడమరిచి తన జీవితంలో చక్కా సమన్వయించుకోగలసత్తానూ లేదతనికి. ఆరెంటికీ జరిగే సంఘర్షణలో ఆ మనిషి నలిగి పోతున్నాడా అనిపిస్తుంది. అంచాత ప్రతి దాంట్లోనూ మధ్యేమార్గమొకటి తొక్కుతో వుంటాడతను.

ఆయనదొక మతం - ఎడమరచి చూచుకుంటే మనిషికొక్క మతం తేలుతుందేమో-

సుశీల కన్యా వితంతువని ఆమె తండ్రి నచ్చజెప్పిన మీద నారాయణరావు ఆమెని వివాహం చేసుకోవడం జరిగింది. లేకపోతే ఆమెను చేసుకోకపోయేవాడే - దానిమీద సిసలైన బ్రహ్మోలని చెప్పుకునే కొందరు పెద్దమనుషులకు చాలా ఆగ్రహమొచ్చింది అతని మీద. అతను మాత్రం మొగాడికి కానీ ఆడదానికి గానీ రెండో పెళ్లి అంటే శాస్త్రీయమైన ముద్రపొందిన వ్యభిచారమని నిర్వచనం చెప్తాడు.

మొదట్లో సుశీల తండ్రి లాహోరులో రామమోహన శరణాలయంలో పనిచేస్తూ వుండే వాడు. అప్పట్లో బ్రహ్మమత ప్రచారం తీవ్రంగా సాగించే యువకులలో తెలుగునాటినించే వచ్చి అక్కడ వుంటున్న ఒక కుర్రవాడ్ని బుద్ధిమంతుడ్ని చూచి సుశీలనిచ్చి పెళ్లిచేసాడు. దరిమిలా ఆయన కాకినాడ బదిలీ కాకపూర్వమే సుశీల భర్త నష్టమైపోయాడు. కాకినాడలో సుశీలని నారాయణరావు కిచ్చి మళ్లీ వివాహం జరిగించిన అనంతరం ఆయన కాలం చేసాడు. సుశీల తండ్రి పోయింతరవాత శరణాలయంలో సూపరెండెంటుగిరీ నారాయణరావు చేతికొచ్చింది.

నారాయణరావుకి, సుశీలకీ పసిపిల్లలంటే మహా ప్రీతి. నారాయణరావు శరణాలయంలో అడుగుపెట్టడం తరువాయి. తేనెతుట్ట చుట్టూ ఈగలు మూగినట్టు పిల్లలంతా కమ్మేస్తారు. దానితో ఎవరెవరికి ఏమేమి పంచాలీ అన్న ఆలోచన అతనికి తెమలక పూర్వమే అందరూ వొక్కసారిగా ఎగబడి బిసకొత్తులనీ, చాకలెట్లనీ, పిప్పరమెంట్లనీ, పంట్లాము జేబులోనించి తలా కాసిని గబగబా లాగేస్తారు.

ఆవాళ సాయంత్రం టేబిలు క్లాత్తు అల్లుకొంటో చీడీలమీద కూచుంది సుశీల. స్కూలు వొదిలిపెట్టారు గావును అర్వనేజిలో నుంచి పిల్లల కేరింతాలు వినిపిస్తున్నాయి. సక్కని హవేలీ

తోటలలో నించి దక్షిణపుగాలి జీడిమామిడి పూతలతో వూపిరి తీసుకుని చంటిపిల్లాడిలా చెర్లాడుతోంది. గేటు తెరుచుకుని నీలిగోరింటచెట్ల చాలులోనించి నారాయణరావు వొస్తూ కనిపించాడు. కూడా అయిదేళ్ళ వొక పసిపిల్లాడ్ని నడిపించుకొస్తున్నాడు. సుశీల అల్లిక క్షణమాపి పసివాడివంక పరీక్షగా చూచి ఎవరా అన్నట్టు ప్రశ్నార్థకంగా నారాయణ వైపు దృష్టి నిలిపింది.

నారాయణరావు మందహాసంలో అపురూపమైన వస్తువుని తీసుకొచ్చిన అహంకారం ప్రతిబింబిస్తోంది. సుశీల పిల్లాడిని దగ్గరికి తీసుకొని తల నిమిరి, విడిపోయిన బొత్తాములుపెట్టి మడతపడిన చొక్కా కాలరు సరిజేస్తూ వింటోంది. నారాయణరావు కథ యావత్తూ చెప్పాడు. నాలుగేళ్ల క్రితంమాట. లాహోరులో కాళీ వుత్సవాలలో వొక పేదరాలుకి తలిదండ్రులనుంచి తప్పిపోయి దొరికాడీ పిల్లవాడు. బిడ్డలమీద మమకారంచేత ఈ కుర్రవాణ్ణి ఇన్నాళ్లూ పెంచుకొచ్చి, ఖాయలాపడి ప్రయాగలో మూంజీవారి సత్రంలో నిరాధారంగా చచ్చిపోతూ పసివాడిని ఒక పండాకి అప్పగించింది ఆ అభాగిని, ఆ బ్రాహ్మడు పసికందును అక్కడ అనాథ శరణాలయంలో జేర్చి చక్కాపోయాడు. ఈ మధ్య పాపన్న శాస్తుర్లు కొమార్తెకి సమంధాలు వెతుక్కుంటో ఆ ప్రాంతానికి వెళ్లినప్పుడు శరణాలయంలో ఈ కుర్రాడ్ని చూచి వచ్చీరాని మాటనుబట్టి తెలుగుబిడ్డ అని గ్రహించి ఇక్కడ శరణాలయానికి తీసుకొచ్చి ప్రవేశపెట్టాడు. సుశీల అశ్రద్ధగావింటో తీక్షణంగాచూస్తోంది పసివాడివంక. ఫొటోతీసుకునేముందు కదలని కెమేరాలా ఆమె దృష్టి అలానే నిలిచిపోయింది. బైట చూపు లాగిపోయినా, మనస్సు లోపల పనిచేస్తున్నట్టు ముఖభంగిమల్లో క్రీనీడలు తచ్చాడుతున్నాయి. నారాయణరావుకి ఆశ్చర్యం కలగలేదు. సుశీలకి చంటి పిల్లలంటే విపరీతమైన వ్యామోహం. అందులోనూ అంత ముచ్చటయిన బిడ్డ. చుట్టేసుకునేందుకు ఏ మ్రానుకోసమో వేళ్ళాడే తీగలలాంటి రూపురేఖలతో ముస్తులూరించే పసితనం... సుశీల తాను విన్నదానికీ, చూస్తున్న దానికీ లత కలుపుకుంటోంది గావును. ఒడిలిపోయిన కచటాకుల్లా వున్న ఆ పసిబుగ్గలమీద ఇంకిపోయిన లేత మిసమిసలు చూపుల కందడంలేదు. పోషణలేక బక్కచిక్కిన ఆ రూపురేఖల మరుగున లేని జీవంకోసం తడుముకొంటో వున్నట్టుంది సుశీల. అక్కున జేర్చుకుని, "పేరేమిటి నాయనా?" అని అడగటంతో మళ్ళీ యీ ప్రపంచంలోకి వచ్చింది. ఒళ్ళోకి దగ్గరగా, ఇంకా దగ్గరగా ఇమిడిపోతూ "కిట్టూ" అని తీపులొలుకుతూ బదులు చెప్పాడు పసివాడు. ఆ కలకండ పలుకుల్లో చిక్కుపడి గిలగిల కొట్టుకుంది ఆమె లోపల నిద్రాణంగా దాగివున్న మాతృహృదయం.

మర్నాడు ప్రొద్దుట చల్లగాలికి శరణాలయంలో పిల్లలంతా బంగాళా యెదుట ఇసుకలో పిచ్చికగూళ్ళు కడుతున్నారు. ఆడపిల్లలు గుజ్జన గూళ్ళు వండుతున్నారు. మొగరాయళ్ళంతా భోజనానికి సిద్ధంగా బైఠాయించి కూచున్నారు. కొంతమంది ఆడంగులు జీడిమామిడితోటలోకి విస్తళ్ళు తేబోయారు. జంగిడిలో మిఠాయివుండల్లా మెరుస్తున్న పిల్లల మధ్య కిట్టూ నిశ్శబ్దంగా కూచున్నాడు. కొంతమంది గడుసుబుర్రలు "వంట ఇంకా కాలేదే"మని ఆడపిల్లల్ని గదమాయిస్తున్నారు. ఇళ్లల్లో జరిగే దినచర్యలు పిల్లల ఆటలలో ఎలా ఛాయగా కనిపిస్తున్నాయో లీలగా దూరాన్నించి చూస్తోంది సుశీల.

నారాయణరావు ఆఫీసుకి వెళ్లిపోతున్నాడు.

"చూడండి"

ఆగాడు.

బొటనవ్రేలితో నేలమీద రాస్తూ అడగటానికి సందేహిస్తోంది.

"కిట్టూని మనమెందుకు పెంచగూడదూ?"

సమాధానంకోసం లోపల ఉబుకుతున్న ఆతృతని వెనక్కి లాగి పట్టింది. నారాయణరావు గమనించలేదు. కాపరానికొచ్చి నాలుగేళ్లు కాలేదు. అప్పుడే లోపల సంతానవాంఛ రేకెత్తుతోంది గావును అని ముసి ముసిగా నవ్వుకున్నాడు. అతను మాత్రం పస్తాయించలేదు.

"అలాగే కానీ – వాడొక్కడూ మన సంసారానికి భారమవుతాడా?"

చెంపమీద ఒక చిన్న చిటికవేసి వెనక్కి తిరిగి చూస్తూ వెళ్లి పోతున్నాడు నారాయణరావు. సిగ్గుపొరలలో నువ్వు దాచుకున్న రహస్యంలోకి తొంగి చూచాలే అన్న కొంటెతనం చిలిపిగా అతని వైఖరిలో ద్యోతకమవుతూనే వుంది. సుశీల గమనించలేదు.

ఆమె కళ్లు దీపావళీ ప్రమిదలా గుప్పున వెలిగాయి. ఆ రోజు నుంచీ సుశీల నట్టింట మసలడం ప్రారంభించాడు కిట్టూ.

కిట్టూ సహజంగానే మందకొడిగా వుంటాడు. ఆటలకనీ పాటలకనీ తోటిపిల్లలతో ఎప్పుడోగాని జేరడు. ఆకతాయి లెవరయినా అల్లరిపెడితే తుర్రున యింటిలోకి దూరి తల్లికోడి రెక్కలక్రింద వొదిగే పిల్లలా సుశీల పమిట చాటున నక్కి "అమ్మా కథలు చెప్పవుటే?" అని గునుస్తాడు. మళ్లీ వారం రోజుల దాకా ఆటలకి దిగడు.

కిట్టూ రాగానే సుశీల అల్లిక పనులన్నీ మూలబడ్డాయి. అలంకారాలమీద ప్రీతి అశ్రద్ధగా మారింది. ఆమె కిట్టూకి నీళ్లుపోసి, బువ్వపెట్టి క్రాపుదువ్వి చొక్కా లాగూ తొడిగి చంకనేసుకొని తారసిల్లుతుంటే వెయ్యి నగలు పెట్టుకున్న గర్వం స్ఫురించేది. నారాయణరావుకి ఇక పాటలకనీ పుస్తకాలకనీ అతనికి పురమాయింపులు తగ్గాయి. వో మీటింగుకు వెళ్లినా ఒక వినోదంలో మునిగినా సాయంత్రం పెందలాడే ఇంటి పట్టున లేకపోతే ఇవ్వాలసిన సంజాయిషీ జ్ఞాపకం రావడం మానుకుంది.

అసలు వాళ్ల యిద్దరి భాషా నారాయణరావుకి సరిగ్గా వొంటబట్టలేదు. అప్పుడప్పుడు కిట్టూ తన సరసని కూచుని ఏవేవో విడ్డూరాలు చెప్పుకుపోతుంటే నారాయణరావుకి అర్థంకాక సతమతమయ్యేవాడు. సుశీల పనిగట్టుకోనివొచ్చి తర్జుమాచేసి "ఫలానా" అని విడమర్చి చెబితే, "అమ్మయ్య!" అనుకునేవాడు.

ఒక గాలివాన రాత్రి కిట్టూకి ఫ్లానల్ చొక్కా తొడిగి, సెయిలర్స్ టోపీ పెట్టి, రగ్గు బాగా కప్పి వాడేదో వచ్చీరాని కాకమ్మ కథ చెబుతుంటే 'ఊ' కొడుతోంది సుశీల. గూట్లో పిట్టల్లా వున్నారిద్దరూను. బయట ప్రపంచంతో సంబంధం లేనట్లు. తోటలో చిటపటమని వాన చినుకులు

తాళంవేస్తూ ఆ రెండు హృదయాలకీ లయకలుపుతున్నాయి. వెనకాలే వొచ్చి నిలుచుని ఆ ఘటనకు క్షణకాలం ఆశ్చర్యంలో మునిగిపోయాడు నారాయణరావు. ఏ పూర్వజన్మ వాసనా ఫలితమో ఇది! సముద్రపువుప్పుకీ అడవి వుసిరికాయకీ వున్న సంబంధం గుర్తుకి తెచ్చుకుని కాసేపు తర్కించుకున్నాడు. చప్పున మునివ్రేళ్ళమీద నడిచివెళ్లి సుశీల కళ్ళు గట్టిగా మూశాడు చమత్కారానికి. చేతులు మెల్లిగా వొదిలించుకుని, "ఏమిటండీ చిన్నతనపు చేష్టలు?" అన్నది సుశీల – తానప్పుడే పెద్ద ఆరిందా అయినట్టు. కిట్టూ మాత్రం గట్టిగా చప్పట్టుకొట్టి వాళ్లిద్దరూ జారవిడుచుకున్న ఆనందాన్ని తానే కిలకిల నవ్వులతో పుణికి పుచ్చుకున్నాడు. ఆ నవ్వులలో కోవెల గంటలు టింగుటింగుమని మ్రోగాయి.

బ్రహ్మసమాజమందిరం పెళ్ళివారితో కిటకిట లాడుతోంది – పాపన్నశాస్త్రి కొమార్తె వివాహం. వరుడు చదువుకున్నవాడూ, చిన్నవాడూ, అన్నివిధాలా యోగ్యమైన సంబంధమని నలుగురూ చెప్పుకుంటున్నారు. నారాయణరావు కొంచె మాలస్యంగా వచ్చాడు. రాగానే స్త్రీలు కూచునే స్థలంలో కిట్టూ, సుశీలా వచ్చివున్నారేమోనని వెతుక్కున్నాడు అవుపళ్ళేదు. కనుక్కుంటే తెలిసింది. సుశీల వచ్చి చాలా సేపయిందట. వచ్చి ఒంట్లో బాగోలేదనిచెప్పి అప్పుడే వెళ్లిపోయిందట. ఇంటికొకసారి వెళ్ళివద్దామా అనిపించింది నారాయణరావుకి. కాని రావడమే ఆలస్యంగా వొచ్చి, రాగానే తక్షణమే మళ్ళీ వెళ్ళిపోవటానికి సిద్ధపడుతే బావుండదని నిలిచిపోయాడు.

శాస్త్రి వొచ్చి మర్యాదా చేసాడు. వొస్తూనే అందుకున్నాడు. "వరుడెవరో తెలుసా? సుశీల భర్త తమ్ముడట. నిన్ననే తెలిసింది నాకు." అని వొక విషపు నవ్వు నవ్వి మళ్ళీ పెళ్ళి హడావుడిలో పడ్డాడు; నారాయణరావు తెల్లబోయాడు. అయితే కావచ్చునుగాని ఆకస్మికంగా అందరిలోనూ తనని అలా చిన్నబుచ్చుతాడా?

విందుభోజన మయింతరవాత అతిథులంతా తాంబూలాలు సేవిస్తూన్నారు. పెండ్లికొడుకూ నారాయణరావూ ఇష్టాగోష్టిలో పడటం తటస్థించింది. నారాయణరావు అతన్ని కదపకుండా తప్పించుకుందామనే అనుకుంటున్నాడు. కాని అతనే కావాలని పలకరించాడు. సంభాషణకి దిగక తప్పిందికాదు. మాటలమధ్య "మా వొదినని చూడాలని వుంది, వొచ్చి వెళ్ళినట్టే తెలీదు నాకు" అంటున్నాడతను అప్రయత్నంగా. తన యెదుట సుశీలని మావొదిన, మావొదిన అని అతను రెట్టించి అనడం మనస్కరించలేదు నారాయణరావుకి. కాని, భరించక తప్పిందిగాదు. అతను బి.ఏ. దాకా కలకత్తాలో చదివాట్ట. తన చదువులకని అన్నగారూ, వదినగారూ ఇద్దరూ మూడేళ్ళపాటు కలకత్తాలో కాపరం పెట్టాలిసివచ్చిందట. పూజా సెలవులలో తలవని తలంపుగా అన్నగారు కలరా తగిలి... అదేమిటి? నారాయణరావుకి అగమ్యగోచరంగా వుంది. ఇన్నాళ్ళూ సుశీల కన్యగా వుండగానే భర్త కాలంచేసాడని అనుకొంటో వొచ్చాడు. మరిప్పుడు కలకత్తాలో కాపరాలంటా డేమిటి? ఎన్నడో కాలగర్భంలో లీనమైపోయిన సత్యం ఇవాళ బయటపడుతోందా? అతనింకా ఏమిటో చెప్పుకుపోతున్నాడు. నారాయణరావు సరిగ్గా వినిపించుకోవడం లేదు. అతని మొహాన్ని కత్తివాటుకైనా నెత్తురుచుక్కలేదు. పాపన్నశాస్త్రి దూరాన్నుంచి గమనిస్తూ మాటల

ధోరణి కనిపెట్టి సైగచేసి అల్లుణ్ణి తన దగ్గరికి రప్పించుకొని సంభాషణ తుంచేసాడు. నారాయణరావు కిదంతా అనుమానాస్పదంగా కనిపించింది. అది చాలక శాస్త్రి వరుడి చెవిలో ఏదో రహస్యం వూత్తున్నాడు. దానిలో ఆ రహస్యం తనకి సంబంధించిందని స్పష్టపడింది నారాయణరావుకి. శాస్త్రి ప్రవర్తనకి వొళ్లమండి చివ్వున లేచాడు.

మౌనంగా వెళ్లిపోతున్నా, అతని మనస్సుని ఇందాక విన్నమాటలు వేటాడుతూనే వున్నాయి. ఏదో ఒక ఘోర సత్యాన్నించి పారిపోతున్నట్టుంది అతనికి. ఇంకా అక్కడ కొంతసేపు నిలిచి అతను చెప్పే సుశీల ఎవరో, కాపురం ఎన్నాళ్ళు చేసిందో ఏమిటో అన్నగారంటాడు ఏ అన్నగారో, అన్నీ వివరంగా కనుక్కుని తనకి కలిగిన అనుమానాన్ని స్థిరంచేసుకోవటమో, లేకపోతే మొగ్గలోనే తుంచేసి వెళ్ళిపోవటమో జరిగించాలిసి వుంది. కాని, నిజాన్ని అంత సూటిగా ఎదురుకునే శక్తిలేదతనికి. ఆరాతీస్తే, తను భరించలేని విషయాలింకా ఏమి బయటపడతాయోనని అలజడి పుట్టిందతనికి. కాని, తెలిసిన నిజాలకంటే తెలియని నిజాలకి బాధించే నైజం ఎక్కువ పదునుగా వుంటుందని అతనికి తట్టలేదు.

గేటు కవతల ఎంగిలాకులు కెలుక్కుంటో కొట్లాడుతున్నారు యానాదులు. కాలేజీ ఆవరణలో గులాబీ జామిచెట్లకింద పిల్లలు చిలకలు కొరికిన పళ్లు ఏరుకొంటో అందని చిటారుకొమ్మలవంక ఆశగా చూస్తున్నారు. నారాయణరావు తలవంచుకుని కూచున్నాడు. సుశీల తండ్రి తనని దగా చేసాడా? ఏమో - వెయ్యి కల్లలాడి ఒక ఇల్లు నిలపమన్నారు. అందులోనూ తన కన్నకూతురు విషయంలో, అనుకూలమైన సమంధం అమురుతుందో అమరదోనన్న ఆదుర్దాలో ఒక చిన్న అబద్ధం - ఒక్కటి మాత్రమే - చెప్పాడూ అంటే నమ్మదగినదేమీ కనిపించదు. సుశీలగూడా ఈ కుట్రలో చేరినట్టేనా? ఆమె వితంతువు కన్యావితంతువు - మాత్రం కాదు... 'వాసన చూడనట్టి ప్రసవంబు'... లోపల చెయ్యిపెట్టి కెలికేసినట్టు ఫీలవుతున్నాడు.

భల్లున తెల్లవారినట్టు రాత్రి హాయిగా నిద్రపోయి మెలకువ తెచ్చుకున్న వాళ్ళకి తెలుస్తుంది. కాని, నారాయణరావుకి మాత్రం జాగరణలో రాత్రంతా రెక్కలు తెగిన రాబందులా తన కళ్లమీదనించి ఈడ్చుకొంటో అతి భారంగా జరిగిపోయినట్లనిపించింది. ఉన్నవీ, లేనివీ, ఉండగలవీ, సాధ్యమయ్యేవీ, సంభవమయ్యేవీ అన్నీ వూహించి కల్పించుకుని అతని మనస్సు లేనిబాధను సృష్టించి మెదడుని కుళ్లబెట్టింది రాత్రంతా. పక్కని జీడిమామిడితోటలో అడవి పిచ్చుకల కోలాహలం కిటికీలోనుంచి గందరగోళంగా వినిపిస్తూ కళపెళమని మసిలే రక్తానికి మరి రెండు సమిధలు కలుపుతున్నట్టుంది. నిన్నటి సంఘటన తరవాత సుశీలకీ, తనకీ మాటలు జరగలేదు. సుశీలకూడా ఏదో అగాధంలో పడి కొట్టుకుంటోందని అతనికి తెలుసు. రాత్రి రెండు ఝాములవేళ తను లేచి చూచినప్పుడు కంటబడిన దృశ్యం అతను మరచిపోలేదు. ఒక చేత్తో కిట్టుని జోకొడుతూ, మరొక చేత్తో కన్నీళ్లు తుడుచుకుంటోంది. ఏమయితేనేం? సుశీల పవిత్రమయింది - తనమీద పంచప్రాణాలు పెట్టుకున్నది - తనుతప్ప మరొక ప్రపంచంలేనిది - తానే సర్వస్వమూ అని నమ్ముకున్నది - క్షమించలేనా అనుకున్నాడు. దానితో మనస్సు కుదుటబడింది. క్షణకాలం అతని మెదడు కలిపిస్తున్న ఆలోచనలమీద హృదయం తిరుగుబాటు

చేసింది. కాని, అది తన హృదయదౌర్బల్యమేమో నన్న సంశయం వదలలేదు. వెచ్చని దిళ్ళూ, మెత్తని పానుపులూ, కావలసినవి అమర్చిపెట్టే సౌకర్యాలూ వీట్లతో దినదినమూ ఆమె ఆదరణకి అలవాటు పడి ఆమెనీ, ఆ సదుపాయాలనీ వొదులుకునే ధైర్యం లేక ఏ ఎంగిలి బ్రతుకయితేనేం, ఎలాగో వొహలా సరిపెట్టుకోగూడదా అనే నైచ్యానికి సిద్ధపడుతోందా అంతరాత్మ? ఆలోచన తెమలలేదు. అయితే, కొన్నాళ్ళు భర్తతో కాపురం చేసిన స్త్రీకి పునర్వివాహం చేసుకునే అర్హతలేదని అనడు. ఈ రహస్యం మొదట్లో తనకి తెలిసినా అంత బాధించేదికాదేమోనని ఇప్పుడనిపిస్తోంది. కాని. ఇన్నాళ్లూ తనని అంతర్గతంగా మురిపించిన భావన వేరు. ఈ సుశీల తన సుశీల కాదు. తన సుశీల రాలని వాన చినుకులా నిర్మలమయింది. ఆమె మొదటి యౌవనపు పొంగులు, మలినంకాని కోరికల గుబాళింపులు తొలి కానుకలుగా తానే అందుకున్నాను అనుకున్నాడు. ఆ వూహాస్వర్గంలోనించి పతనాన్ని సహించలేకపోయాడు.

రాత్రి భోంచేసి వొంటరిగా సముద్రపు వొడ్డుకి వెళ్లిపోయాడు నారాయణరావు. విరిగిన కెరటాల తుంపరలు మీదపడుతున్నాయి. ప్రాణం హాయిగా వుంది, కెరటాలు లేకపోయినా సముద్రం గంభీరంగా అవుపించింది. సముద్రమూ ఆకాశమూ, ఎత్తయిన కొండలూ చూస్తే మానవుడిలో వున్న సంకుచితత్వం రవంతసేపు పక్కకి తొలుగుతుంది. నారాయణరావు తీవ్రంగా ఆలోచించాడు. ఇందులో సుశీల అపరాధమేమీ కనిపించదు. మరొకవ్యక్తి కొరకయితే ఈ అసత్యం చెప్పాలిసిన అవసరమే లేకపోను. తన వుద్దేశాలూ గుట్టూ తెలుసునుగాబట్టి, ప్రత్యేకించి తననే కావాలని కోరి వరించిన సుశీల తండ్రిని అబద్ధం చెప్పమని ప్రోత్సహించినా తప్పేమీ వున్నట్టు తోచదు. తనకోసమేనా? అప్పట్లో నిజం చెప్పివుంటే తను దక్కకపోయేవాడేమో కూడా. తన కుశంకలన్నిటికీ తరతరాలనించీ పురుష రక్తంలో పాతుకున్న స్వార్థమూ, ఈర్ష్యా; పునాదులేమో? సామాన్య గృహస్తుకి మల్లే తనూ పెళ్ళాన్ని నాలుగుతన్ని బైటికి ఈడ్చి. తలుచుకుంటే మళ్ళీ పెళ్ళిపీటలమీద కూచోగలడు. కాని ఉన్నతంగా ఆలోచించి చూసుకుంటే ఇది క్షమించరాని అపరాధమూ? చివాలునలేచి ఇంటి మొహం పట్టాడు.

పాపం సుశీల ఎంత బాధపడుతోందో. ఆమె అమాయకపు చూపులు మళ్ళీ తలపుకు వచ్చాయి. నైర్మల్యం తరగని ఆ చూపులికి కళంకమంటగట్టి తానే పాపం చేస్తున్నాడు.

సముద్రపు గాలికి వెన్నెల తోడై చలి వొణికిస్తోంది. ఇందాకటినుంచీ తెలియలేదు.

ఇంటి ఆవరణలో అడుగుపెట్టగానే కొండంత బరువు దించేసినట్టయింది. తలుపుకొట్టేముందు కిటికీలోనించి తేరిపారాచూసాడు. లోపల పరుపు మీద సుశీలా కిట్టూ ఇద్దరూ మైమరచి నిద్రపోతున్నారు. సుశీల చెంపలమీద కన్నీటి చారలింకా చెరగనైనా లేదు. కిట్టూ ఉలిక్కిపడ్డాడు. క్షణకాలం నారాయణరావు నిశ్చలంగా చూసాడు. ఏదో ఆకర్షించిందతన్ని. ఆ ముఖాలలో ఇదివరకెన్నడూ గోచరించని పోలికలు స్పష్టంగా ఇప్పుడు బయటపడుతున్నాయి. అవతల కిటికీ వూచలలోనించి ఆ రెండు ముఖబింబాలమీదా వెన్నెలపడి ముక్కుతీరులోనూ, నుదుటి వంపులోనూ, పెదిమల వృత్తాకృతిలోనూ, ఇన్నాళ్లూ కనపడని సూక్ష్మాతి సూక్ష్మమైన పోలికలని వెతికి వెతికిపట్టి ఇస్తోంది, కళ్ళు రెండూ భూతఅద్దాలకింద మలుచుకుని చూస్తున్నాడు

నారాయణరావు. తన దృష్టిలో ఏమైనా దోషమున్నదేమో – మతిభ్రమణం కాదుగదా? తీక్షణంగా చూసాడు. పగలు విరామంలేని కదలికలో చెలించే నీటిలో చంద్రబింబంలా ఏ ఆకారమైనా అలుముకుపోయి అనేక భంగిమలలో కనపడుతుంది. రాత్రి నిద్రలో ఆ ప్రశాంతిలో రూపురేఖలన్నీ తేరుకుని పరిశీలన కవకాశమిస్తాయి. సుశీలకి కిట్టూ అంటే వున్న అపారమైన వాత్సల్యమూ, పాపన్నశాస్త్రి అల్లుడిచెవిలో వూదిన రహస్యమూ... ఒకదానితో ఒకటి సంబంధంలేని హంశాలెన్నో అతుక్కుని లంకె వేసుకుంటున్నాయి. కిట్టూ లాహోరు ప్రాంతాలలో కాళీ వుత్సవాల జనసమ్మర్దంలో తలిదండ్రులవద్దనించి తప్పిపోయిన శిశువనీ, సుశీల భర్త ఆ ప్రాంతాలలోవాడేనని ఒకేసారి తళుక్కున స్ఫురించాయి నారాయణరావుకి. దానితో ఏదో మీట నొక్కినట్టయి, ఆరిపోయిన అనుమానాలన్నీ మళ్ళీ గుప్పున వెలిగాయి. అతని గుండెలో రాయి పడింది. సుశీల సంతానవతి కూడానా? ఇందాకటినుంచీ సద్దుమణిగి పడివున్న అసహ్యాలు, ఈర్ష్యలూ అన్నీ మేలుకుని చురకత్తులకింద మారి చకచకా పదును పెట్టుకుంటున్నాయి. ఎక్కడ నీ పోలికలు?

గిరుక్కున మళ్ళాడు.

మర్నాడు సాయంత్రం పాపన్నశాస్త్రి ఎందుకో వచ్చాడు. సుశీల సమాధానం చెప్పింది నారాయణరావు ఇంటోలేదని. వెళ్ళిపోటానికి గడప దాటుతున్నాడు.

"మీతో మాట్లాడాలిసివుంది ఒక్క మనవి." అన్నది సుశీల ఆమె లోపల తలుపుకి అరచాటుగా నిలబడింది లజ్జగా. అంతవరకూ పాపన్నశాస్త్రితో ఎన్నడూ చనువుగా సంభాషించి ఎరగదు. ఆగాడు. జరగబోయే సంభాషణ ఏమిటో ముందుగానే బాగా తెలిసివున్న ధోరణిలో తాపీగా కూచున్నాడు పాపన్నశాస్త్రి.

"నా వివాహవిషయంలో మా నాన్నగారు దాచివుంచిన కొన్ని సంగతులు మీయెదుట పెట్టాలని వుంది" అవి సందేహించింది సుశీల.

"అమ్మాయీ నాకంతా తెలుసును. నువ్వు ఆదుర్దాపడకు" అన్నాడు పాపన్నశాస్త్రి – ఆమె నివ్వెరపోయింది.

"నువ్వు నీ భర్తతో కొన్నాళ్ళు కాపరం చేసావనీ..."

"మా నాన్నతో ఎంత వాదించినా నిజం చెప్పటానికి వొప్పుకోలేదు. నేను అస్వతంత్రురాలిని."

"నీకొక కుమారుడు కలిగాడనీ..."

సుశీల కళ్లల్లో బెదురు స్పష్టంగా కనిపిస్తోంది.

"ఆ పసివాడు లాహోర్లో కాళీ వుత్సవాలలో తప్పిపోయాడనీ..."

"అంతేనా"

"ఇప్పుడు నీదగ్గిరవున్న కిట్టూ నీ కన్నకొడుకేననీ..."

సుశీల ఉరిశిక్ష విన్న నేరస్తుడిలా నిలబడింది.

"ఇక నే వెడతా." అని లేచాడు.

"ఇదంతా మావారికి తెలిసినట్టేనా?" దీనంగా అడుగుతోంది సుశీల.

"అమ్మాయీ నా కడుపున పుట్టిన బిడ్డ వొకటీ, నువ్వు మరొకటీనా నాకు? నీ సంసారం చితికిపోతే నాకు ముచ్చటా? నిన్న మా అల్లుడు సందర్భవశాత్తూ కొంతవరకూ చెప్పేశాడు మీ ఆయనా నువ్వూ కలకత్తాలో కొన్నాళ్లు కాపరం పెట్టారని - అంతే. నేను ధోరణి బాగుండలేదని కనిపెట్టి సైగచేసి వారించాను. దానితో ప్రమాదం తప్పింది."

"మీరు దేవతలా సాక్షాత్కరించి నా కన్నబిడ్డని నా చేతులకి వప్పగించారు. వాడి భవిష్యత్తులో ఏమి సుడిగుండాలున్నాయో నాకు తెలియదు" అన్నది సుశీల గద్గదికతో.

"తల్లీ బెంగపెట్టుకోవద్దు. గుండె రాయి చేసుకోవాలి. తప్పదు. నారాయణరావుతో నాకీ ప్రస్తావన అప్పుడే వచ్చింది. అతను దారికి వచ్చేటట్టు లేదు. ప్రయత్నిస్తాను. కాని, అమ్మాయీ ఒకటి చెప్తా విను. మన అంతరాత్మలో మకిలి ఉన్నంతసేపూ ప్రపంచాన్ని శుభ్రంగా చూడలేమంటే నమ్ము"

పాపన్నశాస్త్రి వెళ్లిపోయాడు.

సుశీలకి ఆందోళన ఎక్కువయింది - అప్పుడే ఆమెకి తెలిసింది - నారాయణరావు పిఠాపురం దివాణం ఆఫీసులోకి బదిలీచేయించుకుందుకు రాజాగారితో సంప్రదిస్తున్నాడని. అక్కడి బాలికలవల్ల కొంత చూచాయగా వింది కిట్టూని తిరిగి శరణాలయంలో చేర్పించేందుకు నిశ్చయించుకున్నాడు. చీకటిపడుతున్న కొద్దీ ఆమె మనస్సు మనస్సులోలేదు. ఉదయ మనగా ఆర్ఫనేజి స్కూలికి వెళ్లినవాడు ఇంతవరకూ రాలేదు. గబగబా స్కూలుకి వెళ్లి కిట్టూని తీసుకొచ్చేసింది. కిట్టూని శరణాలయంలోనే వుండాలని నిర్బంధపెట్టారట. అప్పుడు ఎక్కడనించో వచ్చాడు నారాయణరావు. ఆమెవంక చూడకుండానే రిస్టువాచీ మేజాబల్లమీద పెడుతూ "కిట్టూని శరణాలయంలోనే వుండనియ్యడం మంచిది" అన్నాడు. సమాధానం రాలేదు. "తరవాత నీ ఇష్టం" అని ముభావంగా వెళ్లిపోయాడు నారాయణరావు. రాత్రి మెయిల్లో పిఠాపురం వెళ్లాలట - అర్జంటుగా. ఉదయమే వస్తానన్నాడు.

గదిఅంతా చిమ్మచీకటిగా వుంది. లోపల కిట్టూ ఏడుస్తున్నాడు. సుశీల ఖంగారుగా కిట్టూని కావిలించుకుని బావురుమని ఏడిచింది. తననీ తన కిట్టూనీ వేరుచేయాలన్న సంకల్పం నారాయణరావుకే కలిగిందో లేకపోతే ఇతరుల సలహాల ఫలితమో ఆమె వూహకందలేదు. కాని అలాంటి నిర్ణయం తన వెనకాల జరుగుతోందని మాత్రం ఆమె బాగా పసికట్టింది. "కన్నా - నిన్ను వదలనులే తండ్రీ" అని కన్నీళ్లతో సముదాయించింది. ఆ కటికచీకట్లో కిట్టూ మాయ మయ్యాడేమో - చీకటి మింగేస్తుందేమో... చెప్పరాని దుడుకుగా వుంది సుశీలకి. దీపంలేని సంగతి తట్టనేలేదు సుశీలకి. గబగబా లాంతరు వెలిగించింది. ఆమె చేతులలోనే సోలి వాలి

నిద్రపోయాడు కిట్టూ. దీర్ఘాలోచనలో మునిగిపోయింది సుశీల.

విధి బలవంతాన ఎక్కడికో అజ్ఞాతంలోకి లాక్కుపోగా తిరిగి ఈనాడు మళ్ళా అప్రయత్నంగా, పెన్నిధిలా ఆకస్మికంగా తన వొడిలో పడిన అమృతఫలం ఎలా వొదులుకుంటుంది? కిట్టూ తప్పిపోయింది లగాయితూ, ఎంతమంది దేవుళ్ళకి మొక్కిందో, ఏకాంతంగా, ఎవళ్ళకీ తెలియకుండా, కిట్టూ ఏమయినాడో, ఏ పేదగుడిసెలో ఆకలికి అలమటించిపోతున్నాడో, ఏ కఠోరహస్తాలలో కక్కటిల్లిపోతున్నాడోనని ఎన్నిసార్లు కుమిలికుమిలి ఏడిచిందో. మళ్ళీ కిట్టూ తన చేతిలో పడేవరకూ కళపెళమసలే ఎన్ని అగ్నిపర్వతాల్ని లోపల రహస్యంగా దాచుకుందో ఎవరికి తెలుసును? ఎంతమంది దండెత్తిరానీ, తన ప్రాణాలు వాడిమీద కవచంలా కప్పి రక్షించుకుంటుంది. తన రక్తంతో వాడిచుట్టూ గిరిగీసి కాపలా కూచుంటుంది. కాని వదిలేదిలేదు.

ఆ క్షణంలో నారాయణరావు ఎవరా? అనిపించింది. తనకీ అతనికీ సంబంధమేమిటి? పరపురుషుణ్ణి చూడాలిసిన దృష్టితో అతన్ని పరామర్శించుకుంటోంది సుశీల. తాను తెలియక ఇతరుల స్థలంలో అడుగుపెట్టినట్టు, దానికి శిక్ష అనుభవిస్తున్నట్టూ భావించుకుంటోంది. ఎందుకు తాను మళ్ళీ పెళ్ళి చేసుకుంది? దేనికి కుప్పగూలిన యింటికి మళ్ళీ పునాదులెత్తుకుని కూచున్నది? క్షమించరాని అపరాధమేదో చేసినట్టు మనస్సు కోత పెడుతోంది. ఆ ఇల్లే ఇప్పుడు గోరీకిందమారి తననీ కిట్టూనీ మ్రింగాలని నోరు తెరుచుకుని కూచుంది. కిట్టూ తనదగ్గర వున్నంతకాలమూ, కిట్టూకోసం దేశదేశాలు వెతికించినన్నాళ్ళూ, కిట్టూ మళ్ళీ దొరుకుతాడన్న ఆశ మినుకు మినుకు మన్నంతకాలమూ, మళ్ళీ పెళ్ళిచేసుకుంటావా అని అడిగే సాహసం తన తండ్రికిగాని చుట్టుపక్కల ఎవరికిగాని కలగలేదు. కిట్టూ తన జీవితంలో మళ్ళీ తప్పటడుగులు వెయ్యబోతున్నాడని కలగని వుంటే, తన కళ్ళల్లో కాంతులు జల్లడానికి, తన యెడారి బ్రతుకులో చిరునవ్వులు చిలికించటానికి మళ్ళీ అమృతకలశం ఎదురవుతాడని అణుమాత్రమైనా ఆశ మిగిలివుంటే ఏ కొండగుహాలోనో, ఏ మహారణ్యంలోనో తలదాచుకొని తన కిట్టూకోసం కళ్ళల్లోకి ప్రాణాలు తోడుకుని ఎన్ని యుగాలైనా ఎదురుచూసేదానిని. పవిత్రతని అర్థం చేసుకోలేని మాతృత్వాన్ని మన్నించలేని కర్కశ హృదయాలమధ్య ఒకళ్ళ చేతుల్లో తన కిట్టూ భవిష్యత్తు అల్లాడవలసిన దుస్థితి కలిపించేదా?

ఈ అలజడిలో కర్తవ్యం మరచిపోయింది - సుశీల. తెల్లవారగానే నారాయణరావు వస్తాడు. కిట్టూ ప్రస్తావన తప్పకుండా వస్తుంది. ఏమిటి బదులు చెప్పాలి? స్పష్టంగా ఊహించు కోగలుగుతోంది కూడా. కిట్టూని వొదలనంటే ఇద్దరినీ బయటికి నెట్టి తలుపువేసుకుంటాడు. కిట్టూని విడిచిపెట్టడానికి తను అంగీకరిస్తే, తిట్టుకొంటూనో, అసహ్యించుకొంటోనో, బాధిస్తోనో, వేధిస్తోనో ఆజన్మాంతమూ ఏలతాడు. తన భవిష్యత్తుని ఊహించి చూచుకుంటే రోతపుట్టింది సుశీలకి. చప్పున లేచి ఒక నిశ్చయానికి వచ్చింది. ఇక తప్పదు. చేతులనున్న బంగారుగాజులూ, మెడలో చంద్రహారమూ అన్నీ ఒకదాని తరవాత ఒకటి వూడ్చి మేజాబల్లమీద పెట్టింది. ఆ యింటో తన గతజీవితాన్నికూడా అలాగే ఊడ్చివేసుకోగలిగితే బాగుండుననిపించింది.

అప్పుడే తెలతెలవారుతోంది, తూర్పున తెల్లటిరేఖలు శిక్షాపత్రాన్ని విప్పుతున్నట్టున్నాయి. కిట్టూ గాఢంగా నిద్రపోతున్నాడు; ఎత్తుకుని భుజాలమీద వేసుకుంది. తాను అజ్ఞానంగా

పారవేసుకున్నా మళ్ళీ వెతికి దేవుడే తన బాధ్యతకి అప్పగించి వెళ్ళిన తియ్యని బరువు; ఇల్లంతా ఒక్కసారి కలియజూచింది. నారాయణరావు పుస్తకాలూ, గుమ్మానికని తాను సగమల్లిన గుడ్డతెరా, పిల్లలతో కళకళలాడే ఇంటి ఆవరణా, పాలరాతి చీడీలూ, నారాయణరావుతో ఆ పావంచాలమీద గడిపిన మధురక్షణాలూ, బంగాళా బంతిచెట్ల నీడలు మసిలే కాంపౌండ్‌గోడ – అన్నీ... నా అన్న తెరపడి మొదటిసారి నగ్నంగా అవుపించాయి... వొక కలలో మనిషిలాగ వెళ్ళిపోతోంది.

శరణాలయంలోంచి గీతాలు వినిపిస్తున్నాయి. మేలుకునే పిల్లలు కలకలంతో శరణాలయమే వొక జాలిగుండెలా స్పందించింది. గీతాలు పై కుబికే కరుణామృతపుంజాలా అన్నట్టు పొంగులువారినై. కళింగల కాలవగట్టు వెంబడి నడిచిపోతోంది సుశీల. రేవులలో కార్తీకస్నానాలు చేస్తున్నారు ముత్తైదువులు. అరటిదొప్పలలో వెలిగించిన కార్తీకదీపాలు ప్రవాహంలో చుక్కల్లా మలిగిపోతున్నాయి. సత్సంతానంకోసం పుణ్యస్త్రీల హృదయ సీమలలో కొనలుసాగే కోరికల వెలుగులా అన్నట్టు.

కిట్టూని హృదయానికి దగ్గరగా అదుముకుంది సుశీల. చూపుమేర దూరంలో, చీకటి గుయ్యారంలో, గానుగచెట్ల చిక్కని నీలినీడలలో ఆమె మాయమయ్యింది. ఎక్కడికో – విధి ఈడ్చికెళ్ళే చోటికి – విశాల ప్రపంచంలోకి.